

Teodora Fonović Cvijanović

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska
teodora.fonovic.cvijanovic@unipu.hr
 0000-0001-9456-4891

Blaženka Martinović

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska
blazenka.martinovic@unipu.hr
 0000-0002-7010-0344

Jezikom i stilom kroza znanstveni tekst: osvrt na sintaksu jezičnoga izraza prof. Delbianco¹

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK 001:811.163.42 Delbianco, V.

<https://doi.org/10.32728/tab.22.2025.5>

Primjeno / Received: 20. 10. 2025.

Prihvaćeno / Accepted: 12. 11. 2025.

Uloga žene u društvenom životu tijekom povijesti već je više desetljeća predmetom znanstvenih istraživanja kojima se nastoji skinuti veo zaborava s imena onih žena iz dalekih stoljeća koje su izišle iz privatnosti vlastitoga doma i ostavile traga u javnome prostoru.

(V. Delbianco, *Ilirska Sapfo – Philippa Lazea*, 2012.)

NACRTAK

Raspon je znanstvenih interesa prof. dr. sc. Valnee Delbianco širok i obuhvaća filološke radove iz povijesti književnosti, kroatistike te komparatistike. U radu se, iz perspektive dviju kroatistica koje su dobivale

¹ Rad je nastao u sklopu institucijskoga projekta Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli pod nazivom *Visoki varijetet hrvatskoga standardnog jezika na primjeru akademskoga diskursa* (ffpu-06-2021-3).

autoričine radove na korekturu te bile aktivne čitateljice njezina stvaralaštva, istražuju osobitosti prepoznatljiva stila i jezika dviju monografija: *Talijanski kroatist Arturo Cronia (Zadar 1896 – Padova 1967)* iz 2004. i *Razumjeti drugoga* (u suautorstvu sa Sanjom Roić) iz 2014. te znanstvenih članaka. Posebice će biti riječi o sintaksi jezičnoga izraza (sintaktostilistici). Upravo biranje između stilskih varijanata, koje još uvijek propuštaju i suvremene gramatike, karakterizira stil znanstvenih radova vrlo specifičnim. Pisati znanstvenim stilom, s ciljem egzaktnosti, razumljivosti, provjerljivosti i replikabilnosti sužava prostor osobnim stilskim preferencijama i odabirima, no poznavatelji jezika, među kojima je i prof. Delbianco, nađu put da i znanstveni tekst (p)ostane prepoznatljiv.

Ključne riječi: znanstveni tekst, akademski diskurs, retoričke strategije, sintaksa, stilistika

1. UVOD

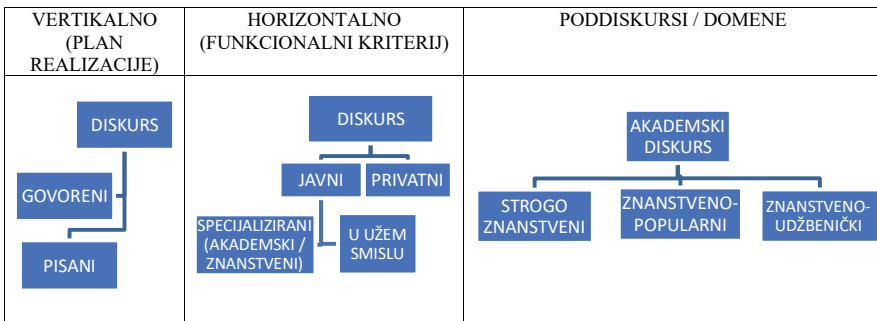
Znanstveni interes prof. dr. sc. Valnee Delbianco obuhvaća filološke radove iz povijesti književnosti, kroatistike te komparatistike. Sadržaj tih radova potvrdio je autoričinu znanstvenu izvrsnost u pozitivnim recenzijama, objavama i redovitim izborima u znanstveno-nastavna zvanja. U ovome se radu osvrćemo na jezik tih radova, naime istražujemo osobitosti prepoznatljiva stila i jezika dviju monografija: *Talijanski kroatist Arturo Cronia (Zadar 1896 – Padova 1967)* iz 2004. i *Razumjeti drugoga* (u suautorstvu sa Sanjom Roić) iz 2014. te znanstvenih članaka, s ciljem analize suvremenoga akademskoga (znanstvenoga) diskursa, na primjeru filološke struke, i to jezika znanosti o književnosti. Budući da je u autoričinu fokusu književni tekst, možemo dijelom govoriti i o književno-znanstvenome diskursu, zbog naglašene intertekstualnosti. Posebice će biti riječi o strategijama u akademskome diskursu te o sintaksi jezičnoga izraza (sintaktostilistici). Upravo biranje između stilskih varijanata, koje propuštaju i suvremene gramatike, čini samosvojnim stil znanstvenih radova.

U perspektivi znanosti kao teksta (Halliday i Martin 1993: 24) važno je uzeti u obzir ne samo dihotomiju sadržaj : jezik nego i izbor izražajnih sredstava prilagođen kontekstu koji stoji između pošiljatelja i primatelja u specifičnoj komunikacijskoj situaciji. Izbor izražajnih sredstava u znanstvenim tekstovima svjestan je, intencionalan i preskripcijom

ograničen. *Jezik i stil* neraskidivo su vezani, a odnos između njih je odnos između općega i pojedinačnoga, tj. jednim se *izriče*, a drugim se *ističe* (Samardžija 2020).

Promotrimo li raslojavanje diskursnoga polja (Kovačević i Badurina 2001; Badurina 2008) na domene (poddiskurse), vertikalno i horizontalno, opaža se da je u našem fokusu pisani diskurs javne uporabe specijaliziran za akademsku komunikaciju te da je, s obzirom na vrstu pisanih radova, riječ o strogo znanstvenome akademskom diskursu, koji interpolira književnoumjetnički diskurs (primjerice naslovi često imaju elemente literarnoga diskursa: *Šime Ljubić, jedan od uzoritih muževa Dalmacije; Kukuljević i nezaboravljena Istra*).

Slika 1. Diskurs u raslojavanju

Akademski, specijalizirani diskurs javni je diskursni tip koji se tradicionalno opisuje kao onaj koji karakterizira *racionalnost, objektivnost, preciznost, strogost, ekonomičnost, jednoznačnost, terminološka ujednačenost, logička organiziranost, apstraktna komunikacija usmjerena na sadržaj, prestižnost i osviješten odnos prema kodu* (standardnom jeziku). Sve te značajke nemaju jednaku težinu (Balažić Bulc i Požgaj Hadži 2017: 129; Badurina 2008: 121), naime njegova je *javnost* elitistička, a ne opća, a jezik *antidemokratski* (Halliday i Martin 1993: 21), jer odvaja one koji ga razumiju od ostalih unutar jezične zajednice. *Prestižnost* je pak rezervirana ponajviše za humanističku struku, i to filološku, koja je sklonija visokome varijetetu (Matešić 2014). Uzme li se u obzir da je svaki tekst obilježen individualnim stilom autora, u kojemu se odražavaju karakter, mišljenje, stavovi, *objektivnost* je ono što se ponajprije veže uz znanstveno istraživanje, a ne potpuno uz znanstveni jezik. „Sve se češće odbacuju elitne prakse i specijalni diskurs polako prelazi u javni, pa se

može reći da su u jeziku znanosti ostali još samo mitovi o objektivnosti i neutralnosti jezičnih elemenata te izostanku emocionalno-ekspresivnih elemenata.” (Balažić Bulc i Požgaj Hadži 2017: 127). Cilj je ovoga rada potražiti i (kvalitativno) analizirati upravo takve neneutralne jezične i emocionalno-ekspresivne elemente u korpusu radova prof. Delbianco, i to na primjeru jezičnih izbora u morfološkom i sintaktičkom preobilju hrvatskoga standardnoga jezika (Bošnjak Botica 2024; Martinović i Matešić 2021) te na primjeru retoričkih strategija (Katnić-Bakaršić 2004, 2012; Balažić Bulc i Požgaj Hadži 2017), kojima se autorica služi.

2. VARIJETETNOST STANDARDNOGA JEZIKA I AKADEMSKI DISKURS

Jezično planiranje odvija se ne samo na makrorazini nego i na mikrorazini kojoj pripada znanstvena literatura. Prema matrici jezičnoga planiranja (Haugen 1974) objavljivanje znanstvenih radova i izvođenje visokoškolske nastave pripada implementaciji koda / standardnoga jezika, a institucije koje djeluju u polju filologije zaslužne su za jezičnu kodifikaciju. Razvitak stručne terminologije i metajezika pripada svim znanstvenim područjima te tu djelatnost možemo podvesti pod elaboraciju unutar jezičnoga planiranja.

Značajke uvjerljivoga stila jesu *ispravnost*, *jasnoća* i *prikladnost* (Oraić Tolić 2011: 373). Znanstveni tekst posebice teži ispravnosti, tj. potvrđivanju norma standardnoga jezika te mu je *tradicionalna normativnost* obilježjem (Silić 2006: 194), no gramatičko preobilje, gramatičke dvostrukosti i varijetetnost standarda otvaraju prostor varijacijama u odabirima jezičnih rješenja pojedinih autora, s obzirom i na područje kojim se bave (Matešić 2014). *Urešenost*, kao zasebna stilska odlika, najmanje se očekuje u akademskome diskursu, no jezične figure, kao što je primjerice neuobičajen red riječi, nalaze svoje mjesto i u tome diskursu, no figurativni su elementi tada u funkciji argumentacije (*argumentacijska figurativnost*), a najbolji su primjer za to metafore i retorička pitanja (Oraić Tolić 2011: 407). U književno-znanstvenome diskursu, koji nosi odlike ekspresivnosti, urešenost je ipak česta, i onda kada je cilj i samo estetika, a ne i argumentacija. U radovima jezikoslovaca također možemo pratiti pojavu ekspresivnosti na razini izraza (iako danas nešto rjeđe), i to kada se služe starijim leksikom ili isključivo domaćim zamjenama za sve posuđenice s ciljem da individualiziraju svoj znanstveni tekst.

Indikatore varijetetnosti, osim na leksičkoj razini, nalazimo i na gramatičkoj razini (morfo(no)loškoj i sintaktičkoj): (ne)uporaba dužih pridjevnih gramatičkih morfema (tj. navezaka u pridjevno-zamjениčnoj sklonidbi); pomicanje glagolske enklitike ili ulijevo ili udesno; (ne)sklanjanje glavnih brojeva; (ne)razlikovanje određenih i neodređenih oblika pridjeva pri sklanjanju posvojnih i zamjениčnih pridjeva; (ne)proširivanje u G mn. imenica ženskoga roda; (ne)davanje prednosti glagolima na *-ivati* i na *-nuti*; (ne)uporaba instrumentala kao dijela imenskoga predikata; (ne)sklanjanje kratica; pravopisno (ne)razlikovanje prijedložnoga izraza i priloga; (ne)služenje interpunkcijom u službi konteksta i sl. (Martinović i Matešić 2021). U opisima znanstvenoga stila / diskursnoga tipa pronalazimo sljedeće oznake uz afirmacije navedenih značajka: „odlika dobrog stila“; „odlika njegovanoga stila“, „rabi se u biranijem stilu“, „u njegovanom i biranom izrazu“. Iz svega toga proizlazi da složenost jezika u akademskome diskursu nije uvjetovana samo složenošću znanstvene misli (Badurina 2008: 124) nego i nužnošću da se odabire između različitih inačica na morfološkoj i sintaktičkoj razini.

Smatra se da „pismo i govor, dva čina stvaranja značenja, nikada nisu neutralni, već uvijek odražavaju i interese, polazišta, stavove i vrijednosti onih koji ih stvaraju.“ (Balažić Bulc i Požgaj Hadži 2017: 132-133), tj. da nisu nepristrani. Kad je posrijedi jezični izbor između višestrukosti, uočava se da su neki jezični elementi ipak *neutralniji*, nisu posebno izraženi, ne ističu se i ne strše, jer su *uprosječeni*, iz uzusa, što također, indirektno, upućuje na stavove, polazišta i vrijednosti onih koji odabiru takve elemente. U tekstovima nejezikoslovaca u akademskome diskursu zamijećeno je da se biraju oni oblici koji su češći u komunikaciji „i koji su stoga i dobili status neutralnih oblika“ i nazivaju se uzusnima ili oblicima koji pripadaju niskome varijetetu (Matešić 2014: 345). U tome smislu *neutralniji* je tekst koji nije zasićen dužim pridjevnim gramatičkim morfemima (nastavcima s navescima), tekst u kojemu se glagolska enklitika ne pomiče ulijevo, ne razdvaja ustaljene sintagme ili vlastita imena, što se danas obilježava stilogenim elementom na razini teksta, ili tekst u kojemu, primjerice, nisu deklinirani glavni brojevi (prva četiri). Oni tekstovi koji pak imaju sve te značajke pripadaju visokome varijetetu pa su i jezično ekspresivniji.²

2 Termini „niski“ i „visoki“ preuzeti su iz Fergusonove diglosijske teorije (1959; 1972). Razlikovni popis značajka obuhvaća fonološke, morfološke i sintaktičke razlike, koje pokazuju da je riječ o varijetetima. Popis je nastao na temelju Silićevih (2006), Pranjakovićevih (2010) i Kalogjerinih (2009) osvrta, a dodatno se proširuje u radovima Udier i Gulešić Machata (2011), Matešić (npr. 2014) te Martinović i Matešić (npr. 2021).

Njeguje se uglavnom u „užoj akademskoj filološkoj zajednici“ (Kalogjera 2009).

Individualna intuicija u odabiru jezičnih rješenja (tj. lingvoestetsko načelo, usp. Pranjković 2010: 11) može se iščitati iz radova u kojima nije prevagnula navika (ne)navezivanja, autokorekcija ili lektorski zahvat i urednička politika. Subjektivnost toga načela u suprotnosti je s objektivnošću akademskoga diskursa, a k tomu treba uzeti u obzir da se i kod istoga autora katkad može s vremenom zamijetiti različit „jezični ukus“. Vode li se autori lingvoestetskim načelom ili načelom sustavnosti u akademskome diskursu može se najbolje uočiti u dvjema značajkama varijetetnosti standarda: u (ne)uporabi dužih pridjevnih gramatičkih morfema te u položaju glagolske enklitike, naime to su morfološko-sintaktičke značajke koje ne podliježu strogom normativnom pravilu. Redanje riječi u rečenici uvjetovano je ritmom, intonacijom i značenjem, a položaj glagolske enklitike zadovoljava sve te značajke i pomicanjem ulijevo, što je normativna preporuka, i pomicanjem udesno, nakon stanke. Red riječi uglavnom je slobodan i služi izražavanju stilskih tančina (Katičić 2002: 523); slobodan je s gramatičkoga gledišta, a sa stilskoga i obavijesnoga red riječi zavisao je od onoga što se želi naglasiti (Težak i Babić 2000: 283-285). „Stroga norma“ traži postavljanje enklitika iza prve riječi u sintagmi i takva ostvarenja koja nastaju tim postupkom svojstvena su visokomu stilu hrvatskoga standardnoga jezika (Udier 2006: 63). Potrebno je uzeti u obzir da i časopisi u kojima se objavljuje sudjeluju različitim uredničkim politikama u normiranju i oblikovanju akademskoga diskursa. Detaljnije uredničke upute, koje ukazuju na uredničku jezičnu politiku, nudi, primjerice, časopis *Jezikoslovlje* u kojemu se navodi da je potrebno voditi računa o položaju enklitika te izbjegavati „stilsko pomicanje“, tj. pomicanja ulijevo, između imena i prezimena, terminologiziranih izraza ili rečeničnih cjelina, zatim izbjegavati sintaktički kompleksne, složene rečenice; izbjegavati pretjeranu uporabu stilskih figura (a metafore upotrijebiti s mjerom) i sl. U akademskome diskursu ne uočava se sustavnost u položaju glagolskih enklitika ni na primjeru jezikoslovnih radova. Lingvoestetsko načelo kod položaja enklitike povezano je s izgovorom (intonacijom, prozodijom) te se iz govora logičko načelo prenosi i u pisani diskurs, no u akademskome diskursu, i to u radovima iz jezikoslovlja, teži se sustavnosti, tj. uočava se sklonost gramatičkom i tradicijskom načelu pomicanjem enklitike ulijevo.

Druga značajka koja može biti izraz autorskoga stila u jezičnome izričaju jest uporaba dužega pridjevnoga gramatičkog morfema (alomorfa), u genitivu jednine *-oga/-ega*, u dativu i lokativu *-omu/-emu, -ome*. „Pridjevske morfološke dvojnosti i trojnosti nude piscu i govorniku priliku da svom stilu prida i stanovitu crtu individulanosti.” (Težak 1991: 92) Duži alomorf je „ritmotvorni i zvukovni element“ (Babić et al. 2007: 433). Uporabom različitih pridjevnih nastavaka rečenica se može učiniti „zvučnijom, ritmičnijom i jasnijom” (Težak 1991: 92), a zvuk i ritam pripisujemo „jezičnome osjećaju“, jezičnoj intuiciji. Preporuke u normativnoj literaturi odnose se na sekvencijsko pravilo, tj. na navezivanje u nizanju atributa, te na eufonijsko pravilo, tj. na izbjegavanje istih ili srodnih glasova na granicama riječi:

- a. prvi duži, ostali kraći: „Duži se oblici pridjeva obično uzimaju pred riječima koje počinju istim ili srodnim glasom kojim završava kraći oblik.” (Barić et al. 1997: 180); „Kad je više pridjeva jedan za drugim, često se upotrebljava od prvoga duži oblik, a od drugoga kraći, npr. *Rječnik hrvatskoga kajkavskog književnog jezika*.” (isto; usp. i Bičanić et al. 2013; Silić i Pranjkić 2007)
- b. svi mogu biti duži: „Kad uz imenicu stoje dva pridjeva u službi atributa, obično prvi ima dulji, a drugi kraći nastavak (premda i drugi može imati dulji nastavak).” (Barić et al. 1999: 166)
- c. može biti duži bilo koji u isticanju: „U nastavku *-og(a)/-eg(a)* -a se obično dodaje ako imenica počinje kakvim sličnim suglasnikom, zatim ako se među više atributa uz imenicu ističe neki od njih.” (Raguž 1997: 91)
- d. svi duži osim zadnjega: „Ako ima više istovrsnih oblika o kojima je riječ, prvi će, drugi, treći itd. biti na *-oga, -ega, -omu, -emu* i *-ome*, a zadnji na *-og, -eg, -om* i *-em*.” (Silić 2006: 197)
- e. kombinacija dugih i kratkih: „To nije općeprihvaćena praksa. (...) susreću se sve moguće inačice: duži alomorf, kraći alomorf, dva ili više pridjeva – svi kraći, dva ili više pridjeva naizmjenice kraći – duži...” (Babić et al. 2007: 431-432).

Je li „jače“ sintaktičko/sekvencijsko ili eufonijsko pravilo u primjerima kad se zadnji pridjev/zamjenica u nizu nađu u fonološki istom ili sličnom susjedstvu? Analiza lingvističkih časopisa u bazi Hrčak pokazala je da lingvistički časopisi općenito ne pokazuju sustavnost u (ne)uporabi alomorfnihi nastavaka, tj. nisu dijelom uredničke politike (Martinović i Matešić 2022). Ondje gdje se duži oblici sustavnije pojave, prevagnulo je

sintaktičko nad eufonijskim pravilom (češće je prva riječ s naveskom), morfološki se ustaljuje razlika D i L jd., pod utjecajem ili (preskriptivne) preporuke ili tradicije (kada je lokativ bio bez naveska).

Analizom radova prof. Delbianco s obzirom na značajke koje svjedoče o varijetetnosti standarda utvrdili smo da su radovi pisani visokim varijetetom, primjerice uočava se prevaga imenične sklonidbe kod pridjeva i zamjenica na *-ov*, *-ev*, *-in*, uporaba dužih pridjevnih gramatičkih morfema, sklanjanje glavnih brojeva i sl.:

Iako je sačuvana književna ostavština ove Puljanke i Ilirke danas skromna, ipak trag njezina ženskoga glasa iznimna je pojava u jadranskom krugu renesansnoga pjesništva. (2014: 49)

Slijedi zatim neobjavljeni prijevod Danteova Pakla (s tumačenjima) u trohejskome desetercu dalmatinskoga preporoditelja, Makaranina, Stjepana Ivičevića... (2014: 58)

(...) jer je bio zadužen za obrazovanje dvaju sinova kalvinističkoga vođe... (2014: 13)

Prof. Delbianco bila je sklona visokome varijetetu, tražila je jezične savjete i primjenjivala ih u svome tekstu. U radovima novijega datuma dosljednija je uporaba dužih pridjevnih gramatičkih nastavaka te se težilo glagolsku enklitiku smještati prema početku riječi, na drugo mjesto. U počecima znanstvenoga objavljivanja sustavnost u tome smislu nije zabilježena, intuitivno su se i logički smještali navesci i klitike, što je najčešćom značajkom akademskih radova koji nisu pod strogom uredničkom politikom. „Na oblikovanje rečenice uvelike utječe autorov osjećaj za jezičnu izražajnost.” (Zoričić 1998: 159). Jezična izražajnost često je povezana s govorenim ritmom:

- a. primjer pomicanja enklitike udesno te uporaba dužih pridjevnih nastavaka

Jedna od dugo održavanih predrasuda bila je oslikavanje srednjega vijeka kao mračnog i neukog razdoblja ljudske civilizacije, pa je u usporedbi s njim početak ranonovovjekovlja s humanizmom i renesansom označavan kao njegova suprotnost, simbol novoga i naprednoga. (2006: 136)

- b. primjer pomicanja enklitike ulijevo i primjer kraćih pridjevnih nastavaka

Od XII. je stoljeća, širenjem prosjačkih redova, propovijedanje u Europi postalo sastavnim dijelom svakodnevnog života, a nakon protestantske i katoličke reformacije još je više narasla njegova uloga. (2006:137)

U starokršćanskoj se ikonografiji motiv Suzane često simbolički prikazuje kao janje među vukovima, a u srednjem vijeku ona predstavlja pobjedu pravde i istine. (2006: 146)

- c. primjer nepomicanja glagolske enklitike i nenavezivanja (u lokativu jednine)

Slična Marulićevoj Suzani je junakinja Vetranovićeve prikazanja Suzana čista, u kojem autor stavlja u središte pozornosti sam čin suđenja. (2006: 145)

- d. primjer nenavezivanja, tj. bez dužih pridjevnik nastavaka u genitivu jednine

Ovaj povjesničar navodi i primjer iz jednog popularnog francuskog renesansnog bakropisa, gdje se poroci prikazuju uglavnom kao ženski likovi. (2006: 138)

- e. duži pridjevnik nastavci u lokativu jednine, a kratki u genitivu jednine

Prije odgovora na ovo pitanje valja se zapitati kakav je odnos prema ženi u europskome društvu u razmatranome razdoblju? (2006: 135)

U tome kontekstu bismo očekivali da s razvojem tiskarstva, širenjem humanističkog obrazovanja i nastankom brojnih djela umjetnosti i književnosti, mnoga društvena pitanja tog novog doba daju sasvim drukčije odgovore, pa i kad je riječ o odnosu društva prema ženi. (2006: 136)

Svaki od tih primjera poduprt je normom standardnoga jezika u kojoj su položaj glagolske enklitike i pridjevnik alomorfni gramatički morfemi ostavljeni lingvoestetskome načelu jezične pravilnosti, a rezultat je preplet logičkoga i ritmomelodijskoga načela, prelijevanjem govorenih značajka u pismo.

3. SINTAKSA ZNANSTVENOGA TEKSTA

Slijedi nekoliko karakteristika s područja sintakse jezičnoga izraza koje stil, kojim prof. Delbianco piše, čine posebnim i prepoznatljivim, a s druge strane dotjeranim, skladnim i elegantnim.

Prva se od njih odnosi na red riječi. Red riječi u rečenici uvjetovan je, dakle, ritmom, intonacijom, značenjem. „Inače su položaj i raspored elemenata u izričaju uvjetovani situacijskim, intonacijskim i kontekstnim

čimbenicima, priopćajnim težnjama govornika i značenjem poruke. A sloboda u raspoređivanju elemenata pripada području izražajnosti, stilogenosti.” (Barić et al. 1999: 268) Sloboda u redu riječi odnosi se na različite mogućnosti koje postoje, a prevaga koje od njih potaknuta je funkcionalnošću teksta. „Drugačiji je red riječi u znanstvenom tekstu, drugačiji u priopćavanju, drugačiji u umjetničkom pripovijedanju, drugačiji u poeziji, drugačiji u razna vremena.” (Jonke 1963: 76) U nekoliko primjera u radovima prof. Delbianco uočavamo odstupanja od uobičajenoga reda riječi u rečenici u kojem se dijelovi najčešće nižu ovako: subjekt, predikat, objekt, dodaci. Tako se u primjeru *U desetercima prevodi („za pokus“) i tiska 1875. godine, pod naslovom Iz mudropojke, prvo pjevanje Danteova Spjeva Dragutin Parčić, filolog i leksikograf* (2014: 56) subjekt ne nalazi na početku rečenice, nego na njezinu kraju.

Zanimljiv je i položaj apozicija i atributa u radovima prof. Delbianco. Uobičajeno je da se one pojavljuju ispred imenica na koju se odnose te ako se pak pišu nakon nje, odvajaju se zarezima. U radovima prof. Delbianco atribut i apozicija češće dolaze u antepoziciji:

Slijedi zatim neobjavljeni prijevod Danteova Pakla (s tumačenjima) u trohejskome desetercu dalmatinskoga preporoditelja, Makaranina, Stjepana Ivičevića (1801. – 1871.) (2014: 56)

Hrvatski slikar, povjesničar umjetnosti i političar Isidor Kršnjavi... (2014: 58)

Riječki umirovljeni nastavnik, Baldo Bogišić (1834. – 1908.) (2014: 59)

(...) koju je s latinskoga jezika na staroslavenski preveo poznati glagoljaški humanist, modruški biskup, Šimun Kožičić Benja... (2014: 255-256).

Ipak, pronalazimo i primjere kada se apozicija pojavljuje u postpoziciji te se tada proširuje ili atributom ili drugom apozicijom.

U desetercima prevodi („za pokus“) i tiska 1875. godine, pod naslovom Iz mudropojke, prvo pjevanje Danteova Spjeva Dragutin Parčić, filolog i leksikograf. (2014: 56)

(...) prevođenju na dijalekt Jiří Levý, češki translatolog, zaključuje da ga obrazovani prevoditelj mora znati izbjeći... (2014: 64)

(...) pokazuje i primjer Petra (Pjera) Breškovića, pravnika i zaljubljenika u romanske književnosti... (2014: 60)

(...) pokazuje Fiorenzo Toso, talijanski lingvist i dijalektolog, u studiji... (2014: 76)

Rečenice su u znanstvenome opusu prof. Delbianco u skladu s onima u znanstvenome stilu te imaju potpunu strukturu i u njima „nema podrazumijevanoga, podtekstnoga, tj. riječima neizraženoga smisla“ (Silić, 2006: 53). U cilju postizanja racionalnosti, ekonomičnosti, objektivnosti i jasnoće znanstvene poruke rečenice su skladne i uređene, bez nepotrebnih ponavljanja i gomilanja. Sintaktičku osobitost, pak, čine brojne anteponirane zavisne surečenice kojima se uspostavlja veza prethodnoga teksta sa sljedećim, pa one zapravo služe i kao sredstva međutekstne veze. Anteponiranost zavisne surečenice utječe na komunikacijsku dinamiku i takvim se strukturama svjesno naglašava ono što se želi iskazati čime one postaju snažnim sintaktostilističkim sredstvom te utječu na formiranje specifičnoga stila.

***Da** pokušaji prijevoda s jezika na dijalekt ne moraju biti šaljive ili parodijske vježbe, već prije svega nastojanje da pokretanja procesa ravalorizacije i očuvanja manjinskoga jezičnog nasljeđa, pokazuje Fiorenzo Toso... (2014: 77)*

***Ako** se složimo s mišljenjem da se dijalektalno prevođenje može izjednačiti sa svakim drugim prenošenjem iz jednoga jezika u drugi, tada i ono mora zadovoljiti uvjete kao što su ekvivalentnost na planu sadržaja, izraza i stila. (2014: 75)*

***Da** je Volčić s nestrpljenjem iščekivao Kukuljevića u Istri, doznajemo iz pisma koje mu šalje iz Zarečja kraj Pazina... (2014: 95)*

***Kao što** u svojim povijesnim sudijama naglašava da u djelima uglednih pojedinaca, a ne u puku, valja tražiti slavu hrvatskoga naroda, jednakom je mišlju vođen i u pisanju stotinjak životopisa. (2014: 99-100)*

***Dok** antika, dakle, vidi u nestalnosti kola sreće igru slijepog usuda, kršćanski srednji vijek tumačit će dobru i zlu sreću... (2014:180).*

Takvu ulogu imaju i anteponirane surečenice s participijalnom konstrukcijom iskazanom glagolskim prilogom sadašnjim i glagolskim prilogom prošlim.

***Služeći se** uglavnom izvorima Petra Stankovića, autor je u kratkim biografskim natuknicama ocrtao porijeklo i rad slikara Andrije Agapitića... (2014: 90)*

Predstavljajući Konzula kao jednoga od onih Hrvata koji su se tijekom više stoljeća priključivali idejama „koje kretahu svietom i narodi”, Kukuljević visoko vrednuje njegovu ulogu u pokretu reformacije... (2014: 101)

Oslonivši se na Vatikanski kodeks iz XVI. st. koji sadrži djela Barlaama (grčkog redovnika iz Kalabrije), Gianelli objavljuje dva grčka teksta (2014: 252)

Stigavši do jednog prozora, gdje se nalazio njegov pisaci stol, domaćin je gostu ponudio stolac i izvadio iz ormara jednu staru knjigu kožnatog uveza, govoreći mu: „Evo knjige koju vi tražite!” (2014: 256-257)

U izražavanju kompleksnijih misli i argumenata uočavamo uporabu relativno velikoga broja mnogostrukosloženih rečenica koje se najčešće sastoje od nekoliko zavisnosloženih i nekoliko nezavisnosloženih rečenica ovisno o logičko-semantičkim odnosima o kojima se raspravlja, ali uvijek s jasnom i pažljivom uporabom veznih sredstava i interpunkcije s ciljem očuvanja preglednosti i jasnoće.

Brojne su bilješke u tekstu, što može biti znak da prevoditelj ne uspijeva prenijeti smislenu cjelinu pa svoj izbor mora objasniti. (2014: 135)

I u starom Rimu ova krojačica ljudske sudbine, koja se prikazuje i s kormilom, jer upravlja ljudskim životima, simbol je hirovitosti i neumoljivosti, ali valja napomenuti da ove njezine osobine ne proizlaze iz zloće ili mržnje prema čovjeku već iz ravnodušnosti koju ona pokazuje za posljedice svog djelovanja. (2014: 180)

On se prisjeća kako je još u mladim danima pročitao u mjesnoj gradskoj knjižnici, u Valentinellijevoj bibliografiji, da se u Vatikanskoj knjižnici čuva vrlo rijedak primjerak povijesnoga pregleda rimskih papa i kraljeva, Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarov, koju je s latinskoga jezika na staroslavenski preveo poznati glagoljaški humanist, modruški biskup, Šimun Kožičić Benja i tiskao u Rijeci 1531. godine. (2014: 255-256)

U radovima prof. Delbianco uočava se uporaba gradacijskih rečenica korelativnoga tipa s vezničkim izrazima *ne samo...već i / nego* i kojima se izražava postupno jačanje, odnosno u povezivanju dviju tvrdnja, a ona druga shvaća se kao značajnija u odnosu na prvu.

U svome kratkom predgovoru prevoditelji se osvrću na prisutnost talijanskoga idioma u Držićevoj komediji *ne samo* kod lokalnih (rimskih) likova *nego i* kod Dubrovčana koji, kako navode, talijanski tek „nabadaju“. (2014: 131)

Njegov rad ocijenjen je vrhunskim prevodilačkim pothvatom, *ne samo* među domaćim književnim povjesničarima i traduktolozima *već i* talijanskim slavistima. (2014: 61)

Osebjuni i nesvakidašnji sluga Pomet posjeduje, dakle, svijest o vlastitoj sposobnosti, on je pojedinac koji zna upravljati Sudbinom ili Fortunom i koji može okrenuti tu prevrtljivu silu u svoju korist te time na kraju zasluženno promijeniti *ne samo* svoj društveni položaj, *već i* ostvariti opće dobro. (2014: 189)

Po tome se ova komedija znatno razlikuje od uobičajenih komedija svog vremena, pa je s pravom zaključeno da se Držić izdvaja *ne samo* po načinu na koji je u strukturu svog djela utkao njezinu misaonu poruku, *već i* po tome što je, gradeći lik Pometa, stvorio „jedinstven lik u teatru uopće“. (2014: 190-191)

Jasna su, stoga, u njegovom djelu *ne samo* filozofska polazišta, koja se zasnivaju na autorovu prihvaćanju vodećih misli renesansnog doba, *već i* aluzije na političke prilike u Dubrovniku. (2014: 190)

4. STRATEGIJE U AKADEMSKOME DISKURSU

Ekspresivnost njezina stila uvjetovana je temom i područjem kojim se bavila, jer se književni tekstovi interpoliraju u znanstveni diskurs. Strategije kojima se služila u svome pisanju, radi „uvjeravanja“ čitatelja, također pridonose ekspresivnosti.

Strategija okvira znanstvenoga teksta, tj. struktura znanstvenoga teksta, ono je što podliježe uredničkome i recenzentskome nadzoru. Unaprijed je zadan i diskurs kojim se izažava „samosvijest i autoritet“ (Katnić-Bakaršić 2004: 193). Pasivne i bezlične strukture, odabir prvoga lica množine i izostanak emocionalno-ekspresivnoga leksika daju privid objektivnosti, zajedno s retoričko-stilskom strategijom personifikacije predmeta istraživanja (Katnić-Bakaršić, 2004: 193). Diskursnom analizom ovdje želimo pokazati retoričke (komunikacijske) strategije koje znanstveni

jezik prof. Delbianco ipak čine ekspresivnim, i to metadiskursne strategije kojima se uspostavlja interakcija s čitateljem te kako se autorica pojavljuje u tekstovima.

Autor može organizirati tekst na različite načine. Prepoznaju se dva dominantna interaktivna metadiskursna modela: **interaktivan** (*prijelazi, označivači okvira, endoforički označivači, dokazivači, tumači*), u kojemu se autor prilagodio čitatelju, te **interakcijski** (*ograđivači, pojačivači, označivači odnosa prema sadržaju, označivači odnosa prema čitatelju, autoreferiranje*) u kojemu autor komunicira s čitateljem (Hyland 2005; Balažić Bulc i Požgaj Hadži 2017). Autor znanstvenoga teksta želi uvjeriti čitatelja, a to postiže upravo retoričkim strategijama. One se prepoznaju u uporabi modalnih riječi i konektora, kojima se uspostavlja linearna tekstna veza. Najčešći modalni izrazi (Škarić 2003), među kojima su i oni prof. Delbianco, upozoravaju da se govori promišljeno (*iz čega slijedi, dakle...*), ističe se uvjerenost u svoje tvrdnje (*nema sumnje, dakako, svakako, treba naglasiti, u svakom slučaju*) ili se izriče vrijednosni sud o sadržaju (*nažalost, srećom, neizbježno, napokon*). Ti izrazi pomažu čitatelju u lakšem snalaženju u tekstu koji teče linearno.

4.1. INTERAKCIJSKA DIMENZIJA MODALNIH IZRAZA

Posebnim jezičnim elementima (poput *ograđivača, pojačivača, označivača odnosa prema sadržaju i prema čitatelju*) izražava se vlastiti stav, mišljenje, odnos prema sadržaju te se uspostavlja direktna komunikacija s čitateljem:

Možemo se složiti s njegovim mišljenjem da svaka nova generacija piše svoju povijest... (2004: 51)

Smatramo da odgovor može biti potvrđan s obzirom jer je iz cijelog teksta natuknice vidljivo... (2014: 215)

Dakako, naši su prevoditelji mogli Dantea prevoditi / Dakako, ne samo zato što bi im dijalektalni prijevod bio manje zanimljiv već u prvom redu zbog činjenice da je svaki prijenos djela... (2014: 61)

(...) ali se pritom nipošto ne smiju zaboraviti povijesne relacije... (2004: 51)

Ipak, on svojemu prijevodu pristupa kao da ne prenosi tekst iz jezika na dijalekt. (2014: 76)

(...) uz pokušaj podizanja razine potonjega što, naravno, nužno sa sobom nosi i rizike i nedostatke... (2014: 76)

Napokon, Dantea prevodi Mihovil Kombat. (2014: 61)

Zanimljivo je izdvojiti da je na Apeninskome poluotoku bilo onih koji su zaključili... (2014: 91)

Valja podsjetiti da je to bilo vrijeme kada je Rim trebao sačuvati svoju jurisdikciju... (2004: 27)

Jedna je od dominantnijih interakcijskih retoričkih strategija u radu prof. Delbianco, s namjerom uvjeravanja čitatelja, **retoričko pitanje** kojim se postiže komunikacijska razina znanstvenoga teksta, uz strategiju ograđivanja (autorsko *mi*) te uz ekspresivne izraze:

Ima li ljepšega odavanja počasti velikomu Toskancu, koji je i sam očaran jezičnom raznovrsnošću? (2014: 78)

U tom kontekstu ima li smisla upitati, kao što je to uobičajeno uz pojavu gotovo svake prijevodne dijalektalne inačice iza koje stoji zamoran, gotovo sizifovski posao, zašto je Slavko Kalčić preveo Komediju na čakavski idiom, odnosno roverski vernakular, kada čakavski govornici mogu čitati prijevod toga djela na standardnomu jeziku? (2014: 78-79)

Na koncu valja nam odgovoriti na pitanje je li Kalčićeve Bogodična komedija ispunila glavnu svrhu svakoga prijevoda, odnosno odražava li se u njoj forma, smisao i ljepota izvornika? (2014: 75)

Ipak, na kraju, ne možemo se ne upitati je li Šimi Ljubiću, kao uglednomu hrvatskom znanstveniku i istaknutomu nositelju ideja ujedinjenja Dalmacije s hrvatskim nacionalnim korpusom, koji se nije osjećao Talijanom, mjesto u jednome ovakvu izdanju kao što je Dizionario Biografico degli Italiani, odnosno u biografskome leksikonu koji je posvećen Talijanima? Smatramo da odgovor može biti potvrđan s obzirom jer je iz cijeloga teksta natuknice vidljivo da tu nije riječ o jednostranome talijanskom prisvajanju jednoga od

„uzoritih muževa Dalmacije”, već o naglašavanju njegove dvostruke kulturne pripadnosti... (2014: 215)

4.2. INTERAKTIVNA DIMENZIJA MODALNIH IZRAZA

Za interaktivnu su dimenziju specifični *prijelazi* koji izražavaju semantičke odnose među rečenicama te interaktivni *tumači* koji olakšavaju razumijevanje propozicijskoga sadržaja.

Cronia, međutim, ne uzima u obzir činjenicu (2004: 26)

Zatim, napominje kako je Rešetar istražio čak i ono što je sam Ranjina bilježio... (2004: 180)

Stoga je nejasno na temelju kojih činjenica Cronia odriče glagolizmu estetsku i literarnu vrijednost... (2004: 54)

Dakle, iako je riječ o različitim društveno-kulturnim položajima polaznoga jezika... (2014: 76)

Osim toga, na planu izraza... (2014: 67)

S jedne se strane uzdiže kršćanski svijet (...), a s druge se negativno oslikava muslimanski svijet... (2004: 37)

(...) u prvom piše o misiji Svete Braće, Ćirila i Metoda (...), dok se u drugom, koje zauzima dvije trećine studije, bavi „borbama i zabranama“. (2004: 6)

Interaktivni *označivači okvira* odnose se na diskursne činove ili sekvencije teksta:

Na kraju ovog podužeg osvrta, koji nije razmjeran dužini Croniine rasprave o glagoljaškoj književnosti... (2004: 51)

Nakon svega, zaključuje da je nužna generalna revizija Jagićeve knjige... (2004: 180)

Na kraju, osvrnut ćemo se i na jedan Croniin rad iz dijalektologije... (2004: 192)

Endoforički označivači odnose se na informacije u drugim dijelovima teksta:

Kao što smo vidjeli, u kratkom prikazu Lazeina života... (2014: 38)

U interaktivnu dimenziju endoforičkih označivača možemo ubrojiti i (sekundarnu) anaforičnost zamjenice „ovaj”, „ova”, „ovo” koja je specifičnost novijega pisanoga teksta preuzeta iz govora (za razliku od neutralnoga „taj”). Često je to isprepletano s intradiskurzivnošću, tj. pretapanjem jezičnih planova unutar istoga diskursnog tipa:

Rođen u Besançonu, ovaj Francuz, novolatinski pjesnik i strastveni antikvar, protjeran je iz rodnoga grada... (2014: 13-14)

Iako je sačuvana književna ostavština ove Puljanke i Ilirke danas skromna, ipak trag njezina ženskoga glasa iznimna je pojava u jadranskome krugu renesansnoga pjesništva. (2014: 49)

Ovu latinisticu, koja je rođenjem vezana za Pulu, a životom za Veneciju i Padovu, povijest s obje obale Jadrana ne bilježi kao jednu od slavniha žena svojega doba. (2014: 12)

4.3. INTERTEKSTUALNA PROŽIMANJA I PRETAPANJA (INTRADISKURZIVNA I INTERDISKURZIVNA)

Intertekstualnost označava odnos znanstvenoga teksta prema drugim tekstovima (koji služe kao *dokazivači*). Na taj se način metajezikično predstavljaju koncepti iz drugih izvora:

Tuđe ili neizvorno podrijetlo neke zgrade u djelu određenoga pisca, dakle „ne prejudicira” veličinu njegove umjetnosti, jer on, kao što je to i slučaj s Marinom Držićem, preuzete motive i teme „podvrgava vlastitim izražajnim registrima, kanonima individualne poetike, dokraja angažiranoj misiji svoga teatra determiniranog jasnim filozofskim pogledima”. Čale zaključuje da navedeni primjer zajedničkoga motiva nije nipošto minorna ili sporedna stvar (u velikih pisaca motivi su uvijek važni) te da takvo istraživanje „može pružiti više od filološke i komparativističke obavijesti”, odnosno da „tuđi izvor u stvaralačkom izboru ne dovodi u pitanje izvornost”. (2014: 288)

Intertekstualnost i interdiskurzivnost postignuti su citiranjem ili upućivanjem. Bogate podrubne bilješke dodatno objašnjavaju ili upućuju na dodatno objašnjenje, a sadržavaju i citate ili referencije za dio teksta uz koji su postavljene. One se smisleno vezuju te pomažu u razumijevanju znanstvene poruke i u ostvarenju kohezije i koherencije teksta, ali i ostalih standarda tekstualnosti (*intencionalnost, prihvatljivost, informativnost, situativnost i intertekstualnost*). Komunikacija se odvija u prožimanju nadrednoga i podrednoga teksta.

Mudrost možemo povezati s vrlinom, kojoj je zajedno s fortunom posebnu pozornost posvetio Niccolò Machiavelli u svom poznatom djelu Vladar. (2014: 183)

Sudbina ili sreća ima za Machiavellija dva značenja: „ili je to stjecaj događaja (a protiv njega čovjek ne može ništa) ili je to ona snaga (virtù) spomoću koje čovjek sam izgrađuje sebe u povijesti”. (2014: 183)

O nemoći čovjeka i besmislenosti života kojim netko drugi upravlja, svjedoči i Shakespearov teatar u kojem fortuna ima vezane oči i drži kotač u ruci, a naziva se slijepom, promjenjivom i nepostojanom (Henrik V), najvećom kurvom (Kralj Lear) i „izdajicom” (Antonije i Kleopatra). (2014: 183)

Primjer interdiskurzivnosti u kojoj se znanstveni tekst odnosi prema drugim diskursnim tipovima (javni, privatni, govoreni) jesu: biografski elementi, legende, sjećanja i pisana svjedočenja (podatci o vremenu, prostoru, obiteljskim vezama, putovanjima, poznanstvima...):

Životni put vodio ju je do Padove, gdje se upoznala s Boissardom koji je prijateljvao s mnogim učenim ljudima Europe. Rođen u Besançonu, ovaj Francuz, novolatinski pjesnik i strastveni antikvar, protjeran je iz rodnoga grada zbog hereze i bliskosti s luterancima i kalvinistima, a njegov ujak, Hugues Babet, bio je prijatelj Erazma Roterdamskog. Studirao je na renomiranim europskim sveučilištima... Posjetio je i Grčku, a njegova putovanja nastavljena su i nakon 1560. godine, kada se skrasio u francuskom gradu Metz... Boissard je u Metz, 1587. godine, u protestantskoj kući oženio kćer tiskara Jeana Aubryja, svojega tadašnjega suradnika, Marie Aubry, s kojom će imati četvero djece, dvije kćeri i dva sina. (2014: 13-14)

Primjer legendi u znanstvenome tekstu u funkciji dokazivača:

Uz biblijske su žene u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti omiljenom temom i starokršćanske junakinje, djevice i mučenice, čiji primjeri ovdje mogu

poslužiti kao dodatni pokazatelji odnosa prema ženama u srednjovjekovnoj hrvatskoj književnosti. Jedna od njih je Katarina Aleksandrijska, o kojoj legenda priča da je prije svoga krštenja usnula san u kojem je vidjela Djevicu Mariju kako drži na rukama dijete Isusa, a On Katarinu nije htio uzeti za svoju službenicu jer nije bila dovoljno lijepa. Nakon krštenja Isus joj se opet ukazao u snu i uzeo je za svoju nebesku zaručnicu: Stavi joj prsten na ruku, ona ga nađe na ruci kad se probudila. Nosila je taj prsten do kraja života (Petrović 1984: 354). (2006: 141)

Legenda o svetoj Katarini sačuvana je u latiničkom rukopisu Korčulanske pjesmarice s kraja XV. stoljeća, koji je nekad bio vlasništvo redovnica u samostanu sv. Marije u Zadru. Katarina, Kristova zaručnica i zaštitnica djevojaka, „divica izvrsitom i jedinom lipostju narešena” (Štefanić 1969: 275), propovijedala je vjeru u Isusa, a njezin je protivnik bio car Maksimin II., koji je odlučio iskorijeniti sve kršćane. (2006: 141)

Interaktivni dokazivači i sjećanja, koja se i usmeno prikupljaju, primjerice sjećanje na Ivu Frangeša podijelio je s prof. Delbianco prof. em. Miroslav Bertoša:

Prema njegovu svjedočenju, profesora Frangeša upoznao je u kasnu jesen davne 1957. godine, kada je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu slušao predavanja profesora Ive Hergešića iz komparativne književnosti. (...) Rekao nam je i ovo: „Bio je talijanist koji je plijenio auditorij i očaravao sve nazočne (...) njegov je talijanski bio lijep i rafiniran...” (2014: 276)

Interdiskurzivnost može biti povezana i s interkodnošću, tj. s odnosom prema drugim jezičnim kodovima. U tekstovima prof. Delbianco interkodnost se odnosi na čakavsko narječje, talijanski i latinski jezik:

Istranin Slavko Kalčić (1954. – 2012.) spjela je („prenio“) Danteov spjev na čakavsko narječje, roverski govor, te su pod naslovom Bogodična komedija, u izdanju pazinskoga ogranka Matice hrvatske, objavljene dvije njegove knjige, Pakà (2010.) i Čistilišće (2011). (2014: 63)

Za mještane Rovinja napisati da su „priproste uljuđenosti” (rozzi di civiltà)... (2014: 21)

Pokazuju to i stihovi pjesme „Ad Philippam Lazaeam”, koju Puljanki posvećuje Boissard: ona, za njega, nije „obična dika” svoga Ilirika i on će ju, dok bude živ, zvati Sappom, zaključujući da ta pjesnikinja s Lezba nije od nje „nipošto

stihom bolja bila” (Non vulgare tui sis decus Illyrici. / Tu mihi, dum vivam, Polana, vocabere Sapho. / Non melior verso Lesbia quippe fuit.). (2014: 20)

Iz svega je vidljivo da se u znanosti o književnosti vrlo teško mogu izbjeći stilogeni i ekspresivni elementi pa taj diskurs nosi hibridnu značajku. Književno-znanstveni diskurs radova o znanosti o književnosti s obzirom na standardnojezičnu varijetetnost može biti pisan visokim ili niskim varijetetom, no s obzirom na učestalu uporabu stilskih figura te s obzirom na intertekstualnost i interdiskurzivnost takvih tekstova, gotovo je nemoguće izbjeći ekspresivnost.

4.4. STRATEGIJA NASLOVLJAVANJA

Moć je naslova u privlačenju čitatelja, mora biti informativan, ali i pragmatičan da probudi zanimanje. Očekuje se da bude kratak (u kroatističkoj struci savjetuje se često da bude do pet riječi u naslovu), informativan, jezično korektan. Kod prof. Delbianco pronalazimo stilogene jezične elemente u naslovu kojima se postiže aluzivnost, naslove koji sadrže neneutralan leksik, retoričko pitanje ili je u njemu obilježen red riječi:

Razumjeti drugoga
Od Držićeve fortune do Gundulićeva kola od sreće
Šime Ljubić, jedan od uzoritih muževa Dalmacije
Kukuljević i nezaboravljena Istra
Istarski i riječki autori o odlasku i ostanku: književnost ili memorijalistika?
Jesu li samoprijevodni nova djela ili ipak prijevodni izvornog teksta?
Miroslava Krležu – najprevođenijeg ovostoljetnog autora – Talijani
otkrivaju među posljednjima u Europi

Jezik znanosti o književnosti plod je interdiskursnoga gibanja jer se u njemu preslikava suodnos i jezika kao sredstva i jezika kao predmeta (analize). Stilske značajke uključenih citata transponiraju se u sam tekst pa je takav diskurs i književno-znanstveni. Isprepletanje objektivizma i subjektivizma dovodi do literalizacije jezika znanosti o književnosti (*posuđivanjem* metaforike iz poetskih predložaka, otvorenošću prema korištenju atributa, stilogenim redom riječi u rečenici). Interdiskursno kretanje uočava se u fizičkom razgraničenju citatima i parafrazama, ali i u asimiliranju drugoga diskursnog polja u jezik znanosti terminologizacijom

metafora ili znanstvenim interpretacijama: *Od Držićeve fortune do Gundulićeva kola od sreće; Pomet je čovjek „nazbilj“ i on zna da mu je sreća itekako sklona, ona se u njega „namurala“ pa ga zato prati, dok s „luđacima, potištenjacima i injorantima“ ona ne ide.* (2014: 190)

5. ZAKLJUČAK

Akademski diskurs nije homogen, prepoznaje se javni u odnosu na specijalizirani, zatim onaj koji kreiraju filolozi te oni koji nisu filolozi, a unutra filologije prepoznaju se specifičnosti jezika i stila među onima koji se bave jezikom i koji se bave književnošću. Unatoč pravilima akademskoga pisma, svaki tekst obilježen je i individualnim stilom autora.

Književno-znanstveni diskurs prof. dr. sc. V. Delbianco nosi značajke specijaliziranoga diskursa te stilogene (ekspresivne) elemente. Značajke specijaliziranoga diskursa odnose se na formalnu i jezičnu (gramatičko-pravopisnu) korektnost i pedantnost te raznovrsne (interaktivne i interakcijske) modalne izraze. Stilogenost se prepoznaje na razini sintakse (u redu riječi u rečenici te u redu surečenica), zatim u anaforičnosti pokaznih zamjenica (isprepletanjem usmenoga i pismenoga plana), u retoričkoj interakcijskoj dimenziji: u interakciji s čitateljem retoričkim pitanjima; u intertekstualnom prožimanju i pretapanju (integriranjem citata: interaktivna dimenzija teksta *dokazivačima* i *tumačima*); u interdiskursnim gibanjima (prepletom specijaliziranoga i javnoga, privatnoga, govorenoga, umetnutim rečenicama s elementima interdiskurzivnosti); u stilogenim/neneutralnim naslovima.

Sve navedene značajke ponovno potvrđuju da jezik znanosti nije uvijek objektivan, neutralan te da nije lišen emocionalno-ekspresivnih elemenata, na što utječe, prije svega, područje kojim se znanstvenici bave, a onda i njihov stav prema jeziku i *osjećaj za jezik*.

IZVORI

KNJIGE

Delbianco, Valnea (2004). *Talijanski kroatist Arturo Cronia (Zadar 1896 – Padova 1967)*, Biblioteka znanstvenih djela, 140, Književni krug, Split.

Delbianco, Valnea; Roić, Sanja (2014). *Razumjeti drugoga: Kroatističke i talijanističke teme*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

ČLANCI

Delbianco, Valnea (2019). Oglad Hvaranina Jurja Carića o Mavru Vetranoviću, *Croatica et Slavica Iadertina*, Zadar, 15/1, 189-207.

Delbianco, Valnea (2013). Danteova *Božanstvena komedija* u čakavskom prijevodu, *Književna smotra*, 169-170, Zagreb, 131-139.

Delbianco, Valnea; Roić, Sanja (2013). Istarski i riječki autori o odlasku i ostanku: književnost ili memorijalistika?, *Književna smotra*, 167, Zagreb, 115-121.

Delbianco, Valnea (2012). Ilirska Sapfo – Philippa Lazea (1546. – 1576.), *Književna smotra*, 163, Zagreb, 113-121.

Delbianco, Valnea (2010). Prvi talijanski prijevod Držićeva *Skupa*, *Književna smotra*, 155, Zagreb, 123-130.

Delbianco, Valnea (2008). Strah i grijeh u religioznoj lirici Mavra Vetranovića, *Dubrovnik*, 4, Dubrovnik, 292-303.

Delbianco, Valnea (2007). Od Držićeve *fortune* do Gundulićeva *kola od sreće*, *Književna smotra*, 146, Zagreb, 123-129.

Delbianco, Valnea (2006). Biblijske žene u hrvatskoj književnosti od srednjovjekovlja do renesanse, *Narodna umjetnost*, 43/2, Zagreb, 135-148.

Delbianco, Valnea (2002). Kroatističke teme u talijanskoj slavistici (1940. – 1990.), u: Riječki filološki dani, Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani, knj. 4, (ur. D. Stolac), Filozofski fakultet, Rijeka, 89-94.

Delbianco, Valnea (2001). Miroslava Krležu – najprevođenijeg ovostoljetnog hrvatskog autora – Talijani otkrivaju među posljednjima u Europi, u: Zbornik radova Drugog hrvatskog slavističkog kongresa, (ur. D. Sesar, I. Vidović Bolt), Hrvatsko filološko društvo; Filozofski fakultet Zagreb, 115-120.

POPIS LITERATURE

Babić, Stjepan et al. (2007). *Glascovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.

Badurina, Lada (2008). *Između redaka. Studije o tekstu i diskursu*, Hrvatska sveučilišna naklada i Izdavački centar Rijeka, Zagreb–Rijeka.

Badurina, Lada; Palašić, Nikolina (2010). Ispod teksta: Bilješka o fusnoti, u: *Riječki filološki dani 8*, Zbornik radova, Rijeka, 451-464.

Balažić Bulci, Tatjana; Požgaj Hadži, Vesna (2017). Interakcijske retoričke strategije u znanstvenom diskursu (na primjeru znanstvenog jezika Ivana Ivasa), *Govor*, 34/2, Zagreb, 127-151.

Barić, Eugenija et al. (1997). *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb.

Barić, Eugenija et al. (1999). *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

Bičanić, Ante et al. (2013). *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*, Croatica, Zagreb.

Bošnjak Botica, Tomislava (2024). *Morfološko preobilje*, Institut za hrvatski jezik, Zagreb.

Crismore, Avon; Farnsworth, Rodney (1990). Metadiscourse in popular and professional science discourse, u: *The Writing Scholar*, (ur. W. Nash), Newbury Park, CA: Sage, 118-136.

Fairclough, Norman (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, Longman, London.

Ferguson, Charles A. (1959). Diglossia, *Word*, 15, 325-340.

Ferguson, Charles A. (1972). Diglossia, u: *Language and social context*, (ur. P. P. Giglioli), Penguin, Harmondsworth, 232-251.

Halliday, M. A. K.; Martin, J. R. (2003). *Writing Science: Literacy and Discursive Power*, Routledge, London.

Haugen, Einar (1974). Dijalekt, jezik, nacija, *Kultura*, 25, Zagreb, 74-88.

Hyland, Ken (2002). Authority and invisibility: Authorial identity in academic writing, *Journal of Pragmatics*, Elsevier, 34/8, 1091-1112.

Hyland, Ken (2005). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*, Continuum, London–New York.

Kalogjera, Damir (2009). Iz diglosijske perspektive, u: *Jezična politika i jezična stvarnost / Language Policy and Language Reality*, (ur. J. Granić), Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 551-558.

Katičić, Radoslav (2002). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, NZ Globus i HAZU, Zagreb.

Katnić-Bakaršić, Marina (2012). *Između diskursa moći i moći diskursa*, Naklada Zoro, Zagreb.

Katnić-Bakaršić, Marina (2004). Akademski diskurs: dileme i izazovi, *Obdobja*, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, Ljubljana, 22, 191-198, <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/22-KatnicBak.pdf> (pristupljeno 1. rujna 2024.)

Kovačević, Marina; Badurina, Lada (2001). *Raslojavanje jezične stvarnosti*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.

Martinović, Blaženka; Matešić, Mihaela (2021). Suvremeni akademski diskurs – odnos prema normama standardnoga jezika na korpusu lingvističkih radova, u: *Odjeci SCIMETH-a (izazovi lingvističkih istraživanja)*, (ur. M. Nigoević, A. Vlastelić), Sveučilište u Splitu, Sveučilište u Rijeci, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Split – Rijeka, 217-247.

Martinović, Blaženka; Matešić, Mihaela (2022). *Padežni navesci u standardu – primjer lingvističkih radova* (knjiga sažetaka), Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Osijek.

Martinović, Blaženka; Matešić, Mihaela (2022). Istraživanje uredničkih jezičnih politika, u: *Širinom filološke misli*, (ur. B. Morić-Mohorovičić, A. Vlastelić), Hrvatska sveučilišna naklada i Sveučilište u Rijeci, Zagreb – Rijeka, 425-438.

Martinović, Blaženka et al. (2021). *Naglasak na naglasku*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula.

Matešić, Mihaela (2014). Pisani akademski diskurs i tradicionalna normativnost, u: *Priručnik za prevoditelje*, (ur. A. Stojić, M. Brala-Vukanović, M. Matešić), Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, 339-355.

Matešić, Mihaela; Plešković, Maša (2014). Između elitizma i demokracije: standardni jezik u akademskoj zajednici, u: *Standardni jezici i sociolekti u 21. stoljeću, Srednja Europa*, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb, 23-42.

Oraić Tolić, Dubravka (2011). *Akademsko pismo: Strategije i tehnike znanstvenoga rada*, Naklada Ljevak, Zagreb.

Pranjaković, Ivo (1993). *Hrvatska skladnja: Rasprave iz sintakse hrvatskoga standardnog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

Pranjković, Ivo (2001). *Druga hrvatska skladnja: Sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

Pranjković, Ivo (2010). *Ogledi o jezičnoj pravilnosti*, Disput, Zagreb.

Raguž, Dragutin (1997). *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb.

Samardžija, Marko (2020). *Jezik i stil pripovjedne proze Ive Kozarčanina*, FF Zagreb, Zagreb.

Silić, Josip (1996). Hrvatski jezik kao sustav i kao standard, u: Riječki filološki dani 1, (ur. M. Turk), Rijeka, 187-194.

Silić, Josip (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb.

Silić, Josip; Pranjković, Ivo (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Školska knjiga, Zagreb.

Škarić, Ivo (2003). *Temeljci suvremenoga govorništva*, Školska knjiga, Zagreb.

Težak, Stjepko (1991). *Hrvatski naš svakda(š)nji*, Školske novine, Zagreb.

Težak, Stjepko; Babić, Stjepan (2003). *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb.

Udier, Sanda Lucija (2006). Položaj glagolskih enklitika u nastavi hrvatskoga kao stranoga jezika za početnike, *Lahor : časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, 1/1, Zagreb, 61-68.

Udier, Sanda Lucija; Gulešić Machata, Milvia (2011). Kakvom jeziku poučavati neizvorne govornike? Viši ili niži varijetet u poučavanju hrvatskoga kao inog jezika, *Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu*, V/5, Zagreb, 329-349.

Upute za autore (n. d.). *Jezikoslovlje*,
https://hrcak.srce.hr/upute/upute_autorima_Jezikoslovlje.pdf
(pristupljeno 1. rujna 2024.)

Williams, J. M. (1981). *Style: Ten Lessons in Clarity and Grace*, Scott, Foresman and Company, Glenview, Illinois.

SUMMARY**LANGUAGE AND STYLE WITHIN SCIENTIFIC TEXTS:
A REVIEW OF PROF DELBIANCO'S LINGUISTIC
EXPRESSION AND SYNTAX**

Prof. Valnea Delbianco, PhD, has revealed a broad range of scholarly interests, encompassing philological works that include history of literature, Croatian studies, and comparative studies. This paper presents the perspective of two Croatian studies experts, who were active readers of her work and were tasked with proofreading her texts. They study the specificity of her distinctive style and language as presented in two monographs – *Talijanski kroatist Arturo Cronia: Zadar 1896. – Padova 1967* (2004) and *Razumjeti drugoga* (co-authored with Sanja Roić) (2014) – as well as in her scientific articles. The focus is placed on linguistic expression syntax (syntactic-stylistic approach). The choice between stylistic variants, which are often overlooked by modern grammars, highlights the importance of the scientific paper's style. Namely, writing in the scientific style / academic discourse, which aims to be exact, understandable, reliable and replicable, narrows the range of stylistic preferences and choices. However, expert philologists, like Prof. Delbianco, find a way to make scientific texts recognizable.

Keywords: scientific text, academic discourse, rhetorical strategies, syntax, stylistics